

ЗАГАДКИ ДЕМОКРІТА

Олег К. Романчук. Зоряний кристал: Науково-фантастичний роман. – Третє видання, змінене і доповнене. – Львів: Універсум, 2016. – 276 с.

Роман Олега Романчука «Зоряний кристал» – несподіване поєднання пригодницького детективу (окремі історії у романі читаєш як детектив) і наукової фантастики. Щоправда, така жанрова взаємодія цілком вкладається в русло літератури метамодернізму, який приходить на зміну постмодернізму. «Зоряний кристал» – твір, який залишає двояке враження після прочитання. Привертає увагу несподівана і невластива українській прозі останнього часу філософська основа твору. Під «філософією» роману можна розуміти кілька рівнів. З одного боку, ідеться про досить нове осмислення людини як сукупності атомів, які потребують відповідного ставлення. Людині від природи даровано значно більше, ніж вона може припустити. По-друге, «Зоряний кристал» – це твір, у якому маємо «роман у романі», і одна з ліній заводить читача в далекі часи досократиків, а також і часи Сократа, Демокріта, Протагора, Піфагора, Геракліта... і софістів.

Предмет давніх дискусій гідних мужів – людина і Всесвіт, принципи світобудови. Несподіване зникнення лоту з умовною назвою «Чаша Граалю» змушує оповідача мандрувати крізь тисячоліття. Розгадка таємниці – там, у далекому світі персів і ефіопів, еллінів і індусів. «Зоряний кристал» чимсь нагадує роману-екшени Дена Брауна: такий твір чудово надається до екранізації. Сюжет і справді захоплює з першої сторінки: загадкове зникнення-викрадання на всесвітньовідомому британському аукціоні раптом скеровує читача до скарбів Полуботка, а далі... в античність. А поряд із цим – друга ключова лінія, пов'язана з сучасними (надсучасними) дослідженнями, над якими працюють українські науковці-фізики. Ось ця друга лінія видається трохи романтизованою. Передусім тому, що для здійснення таких досліджень потрібні новітні лабораторії. З жалюгідним фінансуванням української науки такі експерименти видаються справді фантастикою. Хоч міркування українського професора-фізика з плином романного часу переходять від площини «наукової» до площини «гуманістичної». Такий поворот до «гуманізації науки» видається цілком виправданим. Мені не раз доводилося спілкуватися з прекрасними фахівцями в царині медицини, надпродвіників або нанотехнологій, які водночас чудово зналися на творах літератури й образотворчого мистецтва. Герої роману Олега К. Романчука – з таких: вони знаються на історії, а науку сприймають як механізм при відчинення дверей до

того, що часто описується в координатах метафізичних або релігійно-містичних. Описується, бо людина поки що не винайшла адекватних інструментів для аналізу таких явищ.

Проте, попри все, «Зоряний кристал» – це роман про сутність людини, про межі людського розуму, його матеріалістичну і нематеріалістичну основу. Що таке «розум» – результат взаємодії випадкових атомів чи вища заданість, яка промовляє через людське тіло, яке водночас саме постає атомним зчепленням? Що означають загадки природи на кшталт кристалів із точки зору науки? Чому в давнину люди могли здійснювати складні операції й лікувати від надскладних захворювань навіть без високпрофесійного обладнання? Що потрібно для того, аби пізнати світ? Що означає Протагорове «людина – міра всіх речей»?

З огляду на ці запитання немає сумніву, що «Зоряний кристал» – це роман філософський, у якому в душі наукової фантастики окреслено можливість подальшого розвитку науки про людину і світ. Автор ґрунтовно проштудював новітні дослідження з астрофізики на кшталт теорії суперструнної реальності, а також штучного інтелекту (ШІ). Власне, одне з останніх філософських питань уже в епоху пост-сучасності – як досягнути безпечного функціонування ШІ, який у принципі може становити для людини і серйозну загрозу. Роман репрезентує альтернативні історії й пропонує науково-фантастичні наративи у стилі «а що, якби...». Проте особливість письма О. Романчука у тому, що його оповідач переходить від «наукового пояснення» явищ до гуманістично-філософського. Вірогідно, створення ШІ стане можливим тоді, коли людина змінить власне уявлення про себе, про свою унікальність і вищість? Можливо, розумне життя – це зовсім не прерогатива людини, а такі форми наявні і в «неживій» природі? Просто потрібно відмовитися від людиноцентризму, за яким сховано гіпертрофований егоїзм?

Роман читаєш на одному подихові. Твір захоплює з першої і до останньої сторінки. «Зоряний кристал» – роман, у якому наявні теми трансрелігійності, властиві сучасному світу, в якому концепція мультикультуралізму на якомусь етапі зазнала поразки. Проте тут подано спробу пояснити складні феномени: що таке розум? душа? Це проекція, біополе чи результат біохімічних і біофізичних процесів? А може, це те, що Платон називав «квалією» як певний нематеріальний феномен?

До чого ж тут кристал? Не створюючи спойлеру, скажу, що кристал у романі постає символом загадковості природних творінь. Кристал – символ надточної супертехнології, якою володіє лише природа, а отже, є підстави думати, що наш світ (а також мільйони інших світів) творено не випадково.

Бог (хоча відчувається, що оповідач тяжіє до агностично-деїстичного бачення дійсності) таки не грає з нами кості.

І насамкінець. Слід відзначити, що роман побачив світ завдяки підтримці Фондації ім. Івана Багряного (США).

Дмитро ДРОЗОВСЬКИЙ,
головний редактор журналу «Всесвіт»

Щоб придбати роман «Зоряний кристал», слід переказати 75 гривень (в цю суму входить вартість поштових витрат – рекомендована бандероль) на п/р 2600744144 в ПАТ АКБ «Львів», ЄДРПОУ 19326603, МФО 325268. Одержувач ТзОВ «Універсум». У переказі зазначити: оплата за книжку «Зоряний кристал».

Копію квитанції про грошовий переказ просимо надіслати за адресою: «Універсум», п/с 2994, Львів, 79017, вказавши свою поштову адресу.

